

Analýza vládnych výdavkov vynaložených v súvislosti s pandémiou

Analysis of government expenditures related to the pandemic

Ivana Lennerová

Abstrakt

Pandémia COVID-19 zasiahla bez rozdielu každú jednu krajinu. Množstvo štátov sa už pred pandémiou nachádzalo v rôznych hospodárskych krízach a pandémia ich situáciu ešte zhoršila. Slovensko tesne pred vypuknutím pandémie oslavovalo novú vládu, ktorá musela prijať za bojových podmienok pandémie viaceré opatrenia. Slovensko poskytlo občanom viacero formátov pomoci, aby ich ochránilo pred bankrotom. Pandémia veľmi výrazne ovplyvnila vládne výdavky v SR. Negatívny vplyv pandemického vývoja bolo možné pozorovať najmä vo výpadku daňových príjmov či v navýšení transferov zo Sociálnej poisťovne. Slovenský HDP v roku 2020 klesal, ekonomike však pomohol export a znižovanie prepadu niektorých odvetví. Pandémia ovplyvnila vo veľkej miere i nezamestnanosť.

Kľúčové slová: pandémia, kríza, dane

Abstract

The COVID-19 pandemic affected every single country without distinction. Many countries were already in various economic crises before the pandemic, and the pandemic made their situation even worse. Just before the outbreak of the pandemic, Slovakia celebrated the new government, which had to take several measures under the fighting conditions of the pandemic. Slovakia has provided citizens with several formats of assistance to protect them from bankruptcy. The pandemic significantly affected government spending in the Slovak Republic. The negative impact of the pandemic development could be observed especially in the shortfall of tax revenues or in the increase of transfers from the Social Insurance Agency. Slovak GDP declined in 2020, but exports helped the economy and reduced the decline in some sectors. The pandemic has also had a major impact on unemployment.

Key words: pandemic, crises, taxes

Úvod

Pokračujúca svetová pandémia v rámci ekonomicky vzájomne silno prepojeného svetového hospodárstva nepozná hranice a vedie k obrovským stratám na ľudských životoch, ako aj k symetrickým reálnym vonkajším šokom pre národné ekonomiky jednotlivých štátov. Pandémia koronavírusu viedla k najhlbšej recesii v novodobých ekonomických dejinách. Postihla najviac zraniteľnú populáciu a svetová hlboká recesia postihla najviac zraniteľné štáty vo svetovej ekonomike. Nový koronavírus vedie k obmedzeniu voľného pohybu občanov. Veľmi negatívne ovplyvnil hlavne sektor služieb, turistiku, cestovanie a iné odvetvia. Súčasná recesia zaznamenala najvýraznejší pokles svetového hospodárskeho rastu od veľkej depresie (1929 – 1933). Viac ako mesiac po vzniku svetovej pandémie 170 štátov sveta zaznamenalo výrazný pokles hospodárskeho rastu. Hoci takto prezentovaný pokles svetovej ekonomiky sa zdá byť veľmi pesimistický, môže byť ešte horší v dôsledku druhej vlny svetovej pandémie, ak nebudú správne prijímané a implementované opatrenia v boji s pandémiou pri optimálnom nastavení a zosynchronizovaní jednotlivých krokov a implementovaní jednotlivých druhov politik. Od vzniku pandémie naďalej zostáva primárnym cieľom ochrana zdravia ľudí, lebo zdravá ekonomika môže fungovať len pri dobrom zdraví ľudí. V súčasnosti po spustení jednotlivých

prevádzok a výrobných odvetví je veľmi dôležité pripraviť jednotlivé ekonomiky na pokrízový vývoj. Preto bude dôležité, aby procesy postupného obnovovania jednotlivých prevádzok a výrobných odvetví boli vzájomne zosynchronizované s procesom postupného ústupu pandémie. Koronavírusová epidémia viedla bezprecedentne k najhlbšej svetovej recesii od druhej svetovej vojny.

Dopady pandémie na ekonomiku Slovenska

Slovenský HDP v roku 2020 klesol o 5,2 percenta. Ku koncu roka ekonomike pomohol export a znižovanie prepadu niektorých odvetví. Prepád ekonomiky vo 4. štvrtroku bol druhý najmiernejší za minulý rok, keď dosiahol 2,7 percenta. Rast pridanej hodnoty vo viacerých odvetviach, najmä v priemysle v posledných mesiacoch roka, tlmil nepriaznivý trend z prvej polovice roka. V porovnaní s 3. štvrtrokom bola tvorba hrubého domáceho produktu na Slovensku po sezónnom očistení reálne vyššia o 0,2 percenta. V bežných cenách dosiahol 24,1 miliardy eur, čo predstavuje o 0,4 percenta nižšiu hodnotu ako vo 4. štvrtroku 2019.

Pandémia koronavírusu negatívne ovplyvnila výkonnosť slovenskej ekonomiky. Dosiadnutý prepád hospodárstva a zamestnanosti zaradil Slovensko medzi najviac postihnuté krajiny EÚ.

Prvá vlna pandémie Covid-19 spôsobila historické prepady kľúčových ukazovateľov v 2. štvrtroku, ekonomika však v závere roka dokázala naštartovať napriek druhej vlne pandémie a vykázala druhý najmiernejší pokles v rámci celého roka 2020. Rozhodujúci podiel na výsledku mal rastúci zahraničný dopyt.

Aktivitu jednotlivých odvetví vo 4. štvrtroku ovplyvnila pandémia v rôznej miere. Najvýraznejší medziročný pokles pridanej hodnoty bol v stavebníctve o 13,8 percenta. Dvojciferný pokles sa stále prejavoval aj vo veľkoobchode, maloobchode, doprave a skladovaní, ubytovacích a stravovacích službách, ako aj vo finančných a poisťovacích činnostiach. Rast pridanej hodnoty bol najmä v priemysle o 2,7 percenta, verejnej správe, vzdelávaní, zdravotníctve a sociálnej pomoci o 2,5 percenta a v činnostiach v oblasti nehnuteľností o 1,9 percenta.

V roku 2020 dosiahol objem vytvoreného HDP na Slovensku viac ako 91,1 miliardy eur. V bežných cenách bol medziročne nižší o 2,9 percenta, v stálych cenách o 5,2 percenta. Pre porovnanie, v čase finančnej krízy v roku 2009 bol pokles slovenskej ekonomiky hlbší, a to o 5,5 percenta. V porovnaní s rokom 2019 zaznamenali vlani pokles všetky významné odvetvia, stavebníctvo o viac ako 20 percent a výroba motorových vozidiel o 18 %. Pridaná hodnota v umení, zábave a rekreácii, ostatných činnostiach bola nižšia o 9,6 percenta, vo veľkoobchode, maloobchode, doprave a skladovaní, ubytovacích a stravovacích službách o 6,8 percenta, v informáciách a komunikácii o 5,3 percenta.

Vývoj pozitívne ovplyvnil rast výroby potravín, nápojov a tabaku o 5,7 percenta, v službách rast činností nehnuteľností o 1,6 percenta, ako aj finančných a poisťovacích služieb o 9,3 percenta. Napriek rastu v druhej polovici roka zahraničný dopyt za celý rok klesol o 7,2 percenta. Domáci dopyt bol nižší o 6,4 percenta. Celková spotreba sa znížila o 1,4 percenta.

Analýza výdavkov vybraných ministerstiev na dopady pandémie v SR

Koronavírus zásadne zasiahol do bežného fungovania v rôznych spoločenských oblastiach. Reštriktívne opatrenia mali vplyv na podnikanie v niektorých sektorových oblastiach viac, v iných menej. Po reštriktívnych opatreniach boli vládami prijaté opatrenia na podporu

ekonomiky, ktoré smerovali primárne k zmierneniu negatívnych následkov spôsobených mimoriadnou situáciou. Koncom marca 2020 došlo vládou SR k schváleniu viacerých opatrení zameraných na zmiernenie ekonomických dopadov pandémie COVID-19. Ako prvé boli schválené nové typy sociálnych dávok v podobe pandemického nemocenského a ošetrového. Neskôr vláda pristúpila k schváleniu aj opatrení priamej pomoci na udržanie pracovných miest v rámci tzv. „Prvej pomoci“ zamestnancom, podnikateľom a samostatne zárobkovo činným osobám.

SR prijala podobné podporné opatrenia aké boli uplatnené v okolitých štátoch. Ministerstvo financií Slovenskej republiky, podobne ako ďalšie ministerstvá pripravilo niekoľko balíkov opatrení na zmiernenie škôd po pandémii.

V marci 2020 Ministerstvo hospodárstva SR sedem základných opatrení na pomoc slovenskému hospodárstvu v čase koronakrízy.

Vláda sa predovšetkým zaviazala k dotácií miezd sumou okolo jednej miliardy eur mesačne na obdobie minimálne najbližších troch mesiacov a taktiež k mesačným garanciam na úvery podnikateľom v objeme pol miliardy eur.

Opatrenia sú nasmerované predovšetkým na malé a stredné podniky, ktorým klesli tržby v dôsledku prijatých bezpečnostných opatrení. Nárok firiem, ktoré zamestnávajú viac ako 250 zamestnancov, bude obmedzený v dôsledku nastaveného limitu 200-tisíc eur na jednu spoločnosť. Balík opatrení znamená príspevok na mzdy zamestnancov a živnostníkov; odvodová povinnosť zostáva zachovaná. Pri prepade tržieb o viac ako 40% bolo možné dostať odklad platieb odvodov a preddavkov na daň z príjmu.

Pracovná verzia návrhu opatrení obsahovala aj pomoc firmám s úhradou nájomného. S uvedeným súviselo aj legislatívne zrovnoprávnenie postavenia nájomcov a prenajímateľov. V každom prípade budú podniky na zachovanie cash flow potrebovali – okrem kompenzácie miezd – aj pomoc s fixnými prevádzkovými nákladmi. Najväčšou pomocou zo strany štátu bolo v tomto ohľade posunutie termínu podania daňového priznania a odloženie platieb odvodov. Kompenzácia miezd sa dotkla zhruba 800 tisíc zamestnancov a 200 tisíc samostatne zárobkovo činných osôb. Kompenzácia 80% hrubej mzdy zamestnancov sa vzťahovala na firmy, ktoré boli zatvorené nariadením vlády a v praxi znamená, že 80% pôvodnej hrubej mzdy uhradil firme štát, pričom zamestnávateľovi neodpadá odvodová povinnosť z tejto čiastky – môže však platbu odvodov odložiť v prípade prepadu tržieb o viac ako 40%. Kompenzácia v plnej miere sa bude vzťahovať na pôvodné hrubé mzdy do výšky 1375 eur, keďže je limitovaná na 1100 eur mesačne.

Výška kompenzácie miezd v prípade firiem, ktoré neboli nariadením vlády zatvorené, závisela od veľkosti prepadu tržieb – od 180 eur na zamestnanca alebo živnostníka pri prepade tržieb o minimálne 20% po 540 eur pri prepade o najmenej 80%. Ani tu sa neodpúšťajú odvody; môžu sa však odložiť.

Čo sa týka mesačnej bankovej záruky vo výške 500 miliónov eur – tá mala viesť k poskytovaniu úverov za výhodných podmienok. Opatrenia tiež zahŕňajú preplatenie karanténnej nemocenskej a ošetrového pre zamestnancov (55% hrubej mzdy).

Ministerstvo financií sa snažilo poskytnúť pomoc v čo najširších schémach pomoci, ako napríklad : odklad platenia preddavkov na daň z príjmov fyzických a právnických osôb, vrátenie daňových preplatiek za rok 2019, možnosť odpočtu daňových strát v úhrnnej hodnote 1 milión eur, predĺženie lehoty na podanie daňového priznania, odklad platenia preddavkov na daň z motorových vozidiel, opatrenia v oblasti dane z pridanej hodnoty a spotrebných daní, odloženie daňovej exekúcie, opatrenia v oblasti elektronických registračných pokladníc, opatrenia v oblasti miestnych daní a poplatkov a opatrenia v oblasti používania registračných pokladníc. Zároveň sa posilnili webové stránky daňového úradu alebo finančnej správy, aby občania mohli efektívnejšie využívať možnosti elektronickej verejnej správy.

Pandémia do veľkej miery zasiahla aj školstvo, kde na základe rozhodnutia krízového štábu Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR platil prísny zákaz návštev v administratívnych priestoroch MŠVVAŠ SR od 12. marca 2020 do odvolania. Od 25. marca 2020 bola prístupná web stránka www.ucimenadialku.sk, slúžiaca ako nástroj oficiálnej komunikácie počas prerušeného vyučovania na školách v čase mimoriadneho stavu a to za nulové náklady. Taktiež boli počas dištančnej výučby sprístupnené učebnice v digitálnej forme a učiteľom sa umožnilo navýšenie dát a volaní. V októbri 2020 bolo investovaných prvých 6 miliónov na nákup digitálnych technológií do škôl, v januári ďalšie 3 milióny, pričom v „Pláne obnovy“ bolo vyhradených na tento účel 180 miliónov eur. Dôležité je spomenúť aj prednostné očkovanie zamestnancov škôl. Ďalších 60 miliónov eur sa vyčlenilo na udržanie miest v MŠ (išlo o 23 865 zamestnancov v materských školách). Materským školám bolo umožnené čerpanie projektov, prvým projektom bolo „Múdre hranie“ v sume pol milióna eur určených na nákup kníh a didaktických pomôcok. Čo sa týka udržania miest v ZUŠ, bolo vyčlenených 20 miliónov eur (podporených bolo 6 192 zamestnancov a 716 základných umeleckých škôl). Suma 82 miliónov eur sa investovala do asistentov a podporných tímov na školy. Pripravila sa reforma poradenského systému s pomocou zdrojov z Plánu obnovy a vyčlenilo ďalších 8 miliónov eur na asistentov. Do trhu s učebnicami putovala investícia vo výške 30 mil. €. Z vlastných zdrojov ministerstva bolo na konci roka 2020 použitých 11 miliónov eur na odmeny pre zamestnancov škôl – išlo o 82 000 zamestnancov. Ministerstvo školstva spolu s rezortom financií nachystali Plán obnovy pre vzdelávanie. Išlo o prvý reformný dokument, na ktorý boli garantované financie. Na školstvo tak pôjde 800 miliónov eur a na vedu a výskum 600 miliónov eur.

Plán obnovy

Pandémia koronavírusu postihla každého iným spôsobom. Mala vplyv nielen na systémy zdravotnej starostlivosti, ale aj hospodárstvo, spoločnosť a spôsob života. EÚ robila všetko preto, aby pomohla tým, ktorí to potrebujú, podporila vedecký výskum a inovácie s cieľom chrániť členské krajiny pred vírusom v budúcnosti.

Balík na podporu obnovy NextGenerationEU vo výške 750 miliárd EUR, pomôže občanom Únie, členským štátom a partnerským krajinám vykročiť z tejto krízy silnejší a odolnejší a zaručiť ekologickejšiu, udržateľnejšiu a digitálnejšiu budúcnosť.

Vedúci predstavitelia Európskej únie sa 23. apríla 2020 zaviazali zriadiť Európsky fond obnovy zameraný na zmiernenie následkov krízy. Poverili Európsku komisiu, aby urýchlene predložila návrh, v ktorom by sa upresnilo aj prepojenie medzi fondom a dlhodobým rozpočtom EÚ. Tento návrh, Plán obnovy pre Európu, predstavila Európska komisia 27. mája 2020.

Slovensko bude mať k dispozícii z doterajšieho programového obdobia nevyčerpaných osem miliárd eur, z balíka fondu obnovy 7,5 miliardy eur a zo sedemročného rozpočtu EÚ na roky 2021 - 2027 dostane 18,6 miliardy eur. Z fondu obnovy ešte môže Slovensko čerpať pôžičky do výšky 6,8 miliardy eur a vlastné spolufinancovanie projektov je naplánované vo výške 2,9 miliardy eur.

Slovenská ekonomika klesla v roku 2020 o 5,2 percenta. Približne 50-tisíc ľudí prišlo o prácu. Slovensko zároveň musí riešiť dlhodobú výzvu ako zabrániť stagnácii životnej úrovne. Kombinácia investícií, reforiem a efektívnych verejných politík umožní krajine opäť dobiehať životnú úroveň priemeru EÚ a dosiahnuť zlepšenie v kľúčových oblastiach ovplyvňujúcich kvalitu života na Slovensku. Slovensko má v porovnaní s priemerom EÚ o štvrtinu nižšiu životnú úroveň. Zaostáva hlavne v oblastiach ako je zdravotná starostlivosť či školstvo. Slovenskí žiaci majú horšie výsledky, slovenskí podnikatelia čelia zložitejšej regulácii pri

podnikaní a počet úmrtí, ktorým sa dalo predísť lepšou a efektívnou liečbou, je vyšší ako priemer v EÚ.

Hlavnou výzvou je znovu naštartovať proces dobiehania vyspelých krajín EÚ. Opatrenia v pláne obnovy sú kombináciou reforiem a investícií. Slovensko sa zaväzuje, že do roku 2026 prijme desiatky kľúčových reforiem, ktoré zvýšia kvalitu života. Zahŕňajú riešenia, ktoré dlhodobo odporúča Európska komisia: reformu dôchodkového systému; inklúziu v predškolskom vzdelávaní; obsahovú reformu v školstve; zmenu siete nemocníc; reformu riadenia vedy a výskumu; reformy, ktoré znižujú emisie a zlepšujú životné prostredie. Závazkom vlády SR je zvýšiť životnú úroveň do roku 2030 na 92 % priemeru EÚ (v súčasnosti HDP na obyvateľa je 74 %).

Ekonomická situácia malých a stredných podnikov

Situácia súvisiaca so šírením koronavírusu na Slovensku je ťažkou skúškou pre všetkých. Jej dopady najviac pocítia podnikatelia z kategórie malých a stredných podnikov a živnostníkov. Malé a stredné podniky sú pilierom slovenského hospodárstva, tvoria 99,9% podielu z celkového počtu podnikateľských subjektov, poskytujú v podnikovej ekonomike pracovné príležitosti takmer 75 % aktívnej pracovnej sily a podieľajú sa viac ako 50 % na hrubej produkcii a tvorbe pridanej hodnoty.

Opatrenia prijaté na podporu malých a stredných podnikov na Slovensku sú zamerané na tri vymedzené oblasti: zamestnanosť, odklad platieb a finančné nástroje. Slovensko prijalo opatrenia zamerané na podporu udržania pracovných miest pre podnikateľov, ktorí boli nútení uzavrieť príp. obmedziť svoju prevádzku, ako aj opatrenia poskytujúce príspevky pri práceneschopnosti zamestnancov. V rámci podpory zamestnanosti prijala vláda SR aj opatrenia zamerané na podporu samostatne zárobkovo činných osôb. Slovensko prijalo opatrenia na podporu podnikateľov, ktorí museli v dôsledku pandémie úplne alebo čiastočne obmedziť svoju prevádzku.

Zamestnávateľom (aj SZČO, ktorí sú zamestnávateľmi), ktorí museli na základe rozhodnutia ÚVZ zatvoriť svoje prevádzky poskytuje príspevky na náhradu časti mzdy zamestnanca vo výške 80 % jeho priemerného zárobku, najviac do výšky 1 100 Eur. Podmienkou je udržanie pracovného miesta aj po skončení krízového obdobia. Podnikatelia, ktorí nemuseli povinne zatvoriť prevádzku, ale museli obmedziť prevádzkovú činnosť si môžu vybrať z dvoch možností podpory: 20 - úhrada náhrady časti mzdy zamestnanca, ktorému zamestnávateľ nemôže pridelovať prácu z dôvodu prekážky na strane zamestnávateľa, najviac vo výške 80 % jeho priemerného zárobku, najviac v sume 880 Eur alebo - paušálny príspevok na úhradu časti mzdových nákladov na každého zamestnanca v závislosti od poklesu tržieb. Pri práceneschopnosti zamestnanca z dôvodu nariadenej karantény alebo izolácie poskytuje nemocenskú dávku Sociálna poisťovňa už od 1. dňa vo výške 55 % denného vymeriavacieho základu (cca. 70 % hrubej mzdy). SZČO SZČO, ktoré museli zatvoriť prevádzku na základe rozhodnutia ÚVZ alebo im poklesli tržby o najmenej 20 % (resp. 10 % v marci), môžu požiadať o príspevok na náhradu straty príjmu zo zárobkovej činnosti, ktorý sa určí podľa poklesu tržieb, ktorý môže byť určený dvoma spôsobmi: - porovnaním výšky tržieb za aktuálny mesiac v roku 2020 s výškou tržieb za rovnaký mesiac v roku 2019; - porovnaním výšky tržieb za aktuálny mesiac v roku 2020 s priemerom tržieb za celý rok 2019 (môže využiť len žiadateľ, ktorý podnikal počas celého roka 2019). V prípade, ak žiadateľ nepodnikal počas rovnakého mesiaca v roku 2019, určí pokles tržieb porovnaním aktuálneho mesiaca v roku 2020 s mesiacom február 2020. Okrem tohto príspevku, môžu SZČO, ktoré v čase vyhlásenia mimoriadnej situácie nemajú žiaden iný príjem požiadať o paušálny príspevok na náhradu straty príjmu zo zárobkovej činnosti vo výške 105 Eur za mesiac marec 2020 a vo výške 210 Eur za mesiac apríl a máj.

Na situáciu ohľadom šírenia koronavírusu, reaguje Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny. Rozšíril a navýšil sa balíček Prvá pomoc, tentokrát s prívlastkom "dvoch plusiek". Prvá pomoc ++ má pomôcť udržať pracovné miesta aj podnikanie pri poklese tržieb. Balík prvej pomoci bol určený:

1) zamestnávateľom (vrátane SZČO, ktoré sú zamestnávateľmi), ktorí museli svoje prevádzky zatvoriť alebo obmedziť svoju činnosť na základe rozhodnutia Úradu verejného zdravotníctva SR. Pričom ak patríte do tejto skupiny, môžete požiadať o príspevok na náhradu mzdy zamestnanca.

2) SZČO, ktoré museli svoje prevádzky zatvoriť na základe rozhodnutia Úradu verejného zdravotníctva SR alebo im poklesli tržby o najmenej 20 %. Ak patríte do tejto skupiny, môžete požiadať o paušálny príspevok na náhradu straty príjmu zo samostatnej zárobkovej činnosti.

3) zamestnávateľom (vrátane SZČO, ktoré sú zamestnávateľmi), ktorí udržia pracovné miesta aj v prípade prerušenia alebo obmedzenia svojej činnosti počas vyhlásenej mimoriadnej situácie. Ak patríte do tejto skupiny, môžete požiadať o príspevok na mzdu zamestnanca.

4) SZČO a jednoosobovým s.r.o., ktoré nemajú príjem z podnikania. Ak patríte sem, môžete požiadať o príspevok na náhradu straty príjmu zo zárobkovej činnosti.

5) občanom, ktorí sa počas pandémie koronavírusu ocitli v krízovej situácii bez príjmu. V tejto skupine, môžete požiadať o dotáciu príslušný Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny SR.

6) Zamestnávateľom, ktorí udržia pracovné miesta v základnej umeleckej škole aj v prípade prerušenia alebo obmedzenia svojej činnosti počas vyhlásenej mimoriadnej situácie. Ak patríte do poslednej skupiny, môžete uplatniť žiadosť o príspevok na mzdu zamestnanca.

V porovnaní s balíčkom Prvá pomoc +, kedy sa na zamestnanca preplácalo 80 % celkovej ceny práce, dochádza k zmene kedy sa prepláca 100 % celkovej ceny práce v rámci Opatrenia 1 a 3A, pri Opatrení 3B to je do 100 % CCP.

Taktiež sa navyšuje pomoc pre SZČO a jednoosobové s.r.o., a to z 315 € na 360 €. Minister Krajniak zároveň upozornil, že vo februári bolo možné prejsť do Opatrenia 2 za podmienky zaplata poistenia za aspoň polovicu mesiaca február 2021 a následného trvania poistenia. Pomoc tak vzrastie zo sumy 315 € na 870 €. Takéto dobrovoľné poistné bolo potrebné uhradiť do 15. februára 2021. Najnižší príspevok podľa poklesu tržieb pritom stúpol z 270 na 330 € a najvyšší zasa z 810 na 870 €.

Pomoc vlády malým a stredným podnikom počas druhej vlny pandémie

V súvislosti s druhou vlnou pandémie koronavírusu vláda SR schválila novelu zákona o poskytovaní dotácií v pôsobnosti rezortu Ministerstva hospodárstva SR. Nárok na dotáciu na nájomné by mali mať nielen podnikatelia, ktorí mali z dôvodu štátom prijatých opatrení zatvorené, ale aj obmedzené prevádzky. O dotáciu na nájomné budú môcť žiadať aj tí podnikatelia, ktorí mali otvorené, ale zákazníci sa z dôvodu zákazů vychádzania do prevádzok nemohli dostať.

Novela Zákonníka práce, účinná odo dňa 4. apríla 2020 sa týkala obdobia, keď bola na území Slovenskej republiky vyhlásená mimoriadna situácia, núdzový stav alebo výnimočný stav ako aj obdobia dvoch mesiacov po ich odvolaní. V tomto uvedenom období platili ustanovenia Zákonníka práce s nasledovnými odchýlkami:

1. Možnosť nariadenia home office – zo strany zamestnávateľa, ak to dohodnutý druh práce umožňuje – nebude treba vzájomná dohoda resp. súhlas zamestnanca ako to bolo platné doteraz.

2. Právo na home office zo strany zamestnanca za podmienok, že to dohodnutý druh práce umožňuje a nie sú vážne prevádzkové dôvody na strane zamestnávateľa, ktoré by výkon home office neumožňovali.
3. Rozvrhnutie pracovného času je zamestnávateľ povinný zamestnancovi oznámiť najmenej dva dni vopred, ak sa so zamestnancom nedohodne na kratšej dobe, a s platnosťou najmenej na týždeň.
4. Čerpanie dovolenky – skrátila sa lehota na oznámenie čerpania dovolenky zo strany zamestnávateľa a to na 7 dní pred nástupom na dovolenku a ak ide o nevyčerpanú dovolenku za predchádzajúci kalendárny rok lehota na oznámenie je len 2 dni pred nástupom na dovolenku.
5. Od 4.4.2020 patrí zamestnancovi, ktorý nemôže vykonávať prácu pre prekážky v práci na strane zamestnávateľa z dôvodu rozhodnutia štátneho orgánu, resp. ako dôsledku vyhlásenia mimoriadnej situácie, núdzového stavu alebo výnimočného stavu náhrada mzdy vo výške 80% jeho priemerného zárobku.
6. Ochrana pre zamestnancov, ktorým je nariadené karanténne opatrenie a izolácia bude rovnaká, ako keď je zamestnanec uznaný za dočasne práceneschopného (§64 Zákonníka práce).
Od 17.06.2020 platí novela Zákonníka práce, týkajúca sa možnosti predĺženia pracovných pomerov na dobu určitú. Pracovné pomery, ktoré nie je možné opätovne dohodnúť alebo predĺžiť na dobu určitú nakoľko prekračujú zákonný limit pre trvanie/ opätovné dohodnutie na dobu určitú, možno predĺžiť za nasledovných podmienok: a) pracovný pomer musí byť predĺžený alebo opätovne dohodnutý počas mimoriadnej situácie núdzového stavu alebo výnimočného stavu alebo maximálne do dvoch mesiacov po ich odvolaní; b) predĺženie alebo opätovné dohodnutie na dobu určitú je možné najviac jedenkrát a najviac na jeden rok; c) predĺženie alebo opätovné dohodnutie musí zamestnávateľ prerokovať so zástupcami zamestnancov, ak uňho pôsobia, inak sa považuje pracovný pomer uzatvorený na neurčitý čas.
Zamestnávateľa, ktorí boli povinní uzatvoriť svoje prevádzky v čase pandémie mohli počas druhej vlny požiadať o nasledujúcu výšku príspevkov:
 - a) Výška príspevku predstavovala 80 % priemerného zárobku zamestnanca, najviac do výšky 1 100,00 EUR. Ak je náhrada mzdy nižšia ako 1 100,00 EUR, príspevok je najviac vo výške reálne vyplatenej náhrady mzdy.
 - b) Zamestnávateľovi, ktorý v zmysle kolektívnej zmluvy alebo písomnej dohody so zástupcami zamestnancov (§ 142 ods. 4 Zákonníka práce) vypláca zamestnancom náhradu mzdy vo výške menej ako 80 % ich priemerného zárobku, sa pri refundácii za príslušné obdobie 2020 zohľadní reálne vyplatená náhrada mzdy, najviac vo výške 880,00 EUR.
 - c) Zamestnávateľovi, ktorý v zmysle Zákonníka práce vypláca zamestnancom náhradu mzdy vo výške viac ako 80 % ich priemerného zárobku, sa pri refundácii za príslušné obdobie vypláti príspevok na náhradu mzdy vo výške 80 % priemerného zárobku zamestnanca, najviac však vo výške 1 100,00 EUR. Celková výška pomoci pre jedného žiadateľa, ktorý je samostatne zárobkovo činnou osobou (SZČO), nemôže presiahnuť 800 000,00 EUR.

Záver

Pandémia koronavírusu výrazne zasiahla do života každého z nás, pričom sme boli nútení zvyknúť si na protipandemické opatrenia. Kedy sa naše životy opäť vrátia do normálu. V priebehu minulého roka sa objavilo niekoľko prognóz, ktoré zverejnili očakávaný dátum, kedy skončí pandémia koronavírusu. Viacerí odborníci či politici sa zhodli na tom, že najhoršie obdobie v histórii Slovenska skončí v marci 2021. S tým však nesúhlasili zahraniční vedci, ktorí spoločne s mediálnou a komunikačnou agentúrou Bloobmerg vytvorili najnovšiu štúdiu. Podľa ich vyjadrení ide o “najväčšiu databázu údajov o COVID-19 z celého sveta“, keďže

analyzuje 186 miliónov záznamov o vakcinácií v rôznych štátoch ku dňu 17. februára 2021. Na základe výsledkov epidemiológovia oznámili, že pandémia bude trvať ešte 7,4 roka! Podmienkou pre návrat do "normálneho života" je nutné zaočkovať 70 až 85 % populácie. „V priemere je na celom svete podaných 6 337 917 dávok denne. Pri tomto tempe potrvá viac ako sedem rokov, kým vakcínu s dvoma dávkami dostane 75 % populácie,“ uvádza sa v oficiálnej správe agentúry Bloobmerg, ktorá taktiež upozornila, že obnova globálneho cestovného ruchu zvyšuje šírenie nákazy i jeho ďalšie mutovanie. Celosvetová aliancia vakcín zareagovala na najnovšiu štúdiu s tvrdením, že "nikto nie je v bezpečí, kým nie sú v bezpečí všetci".

Poznámka: Príspevok bol vypracovaný v rámci riešeného projektu VEGA č. V-20-165-00 "Konkurencie schopnosť SR v podmienkach Európskej únie."/ The article was prepared within the solved project VEGA no. V-20-165-00 "Competitiveness of the Slovak Republic in the conditions of the European Union."

Použitá literatúra:

- [1] <https://www.ta3.com/clanok/1208065/kolko-nas-stoji-plosne-testovanie-ciganikova-poukazala-na-cenu.html>
- [2] <https://www.mfsr.sk/sk/>
- [3] <https://www.vlada.gov.sk/>
- [4] <https://www.tatrabanka.sk/sk/blog/ekonomicke-analyzy/prognoza-ekonomiky-ovplyvnenej-ochorenim-covid-19-co-nas-caka/>
- [5] <https://www.erste-am.sk/sk/amslsp/centrum-informacii/blog/2020/4/7/koronavirus-dalej-trapi-financny-trh>
- [6] https://www.eulerhermes.com/sk_SK/covid-19/koronavirus-sposobi-svetovej-ekonomike-trojfazovy-sok-ozivenie-mozno-cakat-az-v-roku-2021.html
- [7] <https://finweb.hnonline.sk/ekonomika/2310846-dopady-koronavirusu-slovenska-ekonomika-minuly-rok-padla-o-viac-ako-pat-percent>
- [8] <https://www.minedu.sk/data/att/18527.pdf>
- [9] <https://www.employment.gov.sk/sk/ministerstvo/rozpocet-ministerstva/rozpocet-ministerstva-rok-2019.html>
- [10] <https://www.podnikajte.sk/financie-na-podnikanie/prva-pomoc-co-sa-meni>
- [11] <https://www.facebook.com/branislav.grohling>
- [12] <https://hitky.sk/desiva-prognoza-expertov-pandemia-sa-skonci-az-o/>

Kontaktné údaje

Ing. Ivana Lennerová, PhD.
Katedra ekonomickej teórie
Národohospodárska fakulta
Ekonomická univerzita v Bratislave
Dolnozemska cesta 1
852 35 Bratislava
Slovenská republika
e-mail: ivana.lennerova@euba.sk